

A SÉRELEMDÍJ ALKALMAZÁSÁNAK ÚJ DIMENZIÓI AZ EGÉSZSÉGÜGYI KÁRTÉRÍTÉSI PEREKBEN*

BARZÓ TÍMEA**

Jelen tanulmány az egészségügyi szolgáltatásokkal összefüggésben keletkezett kárigények alapjául szolgáló jogszabályi rendelkezések fejlődését mutatja be. Különös hangsúlyt kapnak a 2013. évi V. törvény hatálybalépésével felmerülő jogalkalmazási kérdések, a nem vagyoni kártérítés alkalmazása során kialakult bírói gyakorlat bemutatása, valamint a sérelemdíj bevezetésével felmerülő elméleti és gyakorlati problémák taglalása.

Kulcsszavak: egészségügyi szolgáltatás, nem vagyoni kártérítés, sérelemdíj, hozzátartozói igények

The article describes the development of legal regulations of damage claims in relation to health care services. We put special emphasis on the legal interpretation issues, which were arised in relation to the new Hungarian Civil Code, the Act V of 2013, and on the overview of the judicial practice of the non-pecuniary damages, and on the dogmatical and practical problems of a new legal institution, the restitution.

Keywords: health care service, non-pecuniary damages, restitution, claims of relatives

Az egészségügyi ellátásokkal összefüggésben a betegnek okozott károk miatt indult kártérítési perek száma hazánkban a rendszerváltást követően nőtt meg számottevően. Az ide vonatkozó bírói gyakorlat hosszú évtizedek alatt alakult ki, és alakul napjainkban is. Időközben azonban hatályba lépett a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.), mely – többek között – az egészségügyi ellátással összefüggő károkozás, illetve személyiségi jogsértés megítélésének ártértékelését tette szükségessé.

---

* Jelen tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

** **Dr. Barzó Tímea**
intézeti tanszékvezető egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
Civilisztikai Tudományok Intézete,
Polgári Jogi Intézeti Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros
civbarzo@uni-miskolc.hu

1. ELŐZMÉNYEK

1.1. Az egészségügyi ellátással összefüggésben felmerülő káresemények jogi megítélésének állomásai

Az egészségügyi kártérítési perek kezdeti időszakában az akkori polgári jogi és egészségügyi jogi normák nem határozták meg egyértelműen, hogy a beteg egészségügyi ellátásával összefüggésben felmerülő káreseményt a beteg és az egészségügyi szolgáltató közötti szerződéses jogviszony alapul vételével (*kontraktuális felelősség*), vagy a szerződésen kívüli károkozás (*deliktuális felelősség*) általános törvényi tényállása alapján kell-e a bíróságoknak megítélni. Az *egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.)* 244. §-a is csak arra utalt, hogy az egészségügyi szolgáltatásokkal, illetve hatósági intézkedésekkel összefüggésben keletkezett kárigények tekintetében a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (továbbiakban: 1959-es Ptk.) szabályait kell megfelelően alkalmazni. A beteg és az egészségügyi szolgáltató (orvos) közötti kártérítési jogviszonyokból eredő igényeket a bírói gyakorlat jellemzően a *szerződésen kívüli károkozás (deliktuális felelősség)* szabályai szerint bírálta el.¹ A későbbiek során azonban egységes vélemény alakult ki a szakirodalomban abban a tekintetben, hogy az orvos-beteg kapcsolat az egyenjogúság és mellérendeltség jogi módszerével szabályozott polgári jogi jogviszony.²

Ezt az álláspontot erősítette meg *Kemenes István*, a Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégiumának vezetője 2007-ben, mely komoly hatással volt a későbbi bírói gyakorlat alakulására is. Kemenes István szerint az orvos és a beteg között az esetleges károkozást megelőzően relatívszerkezetű, szerződéses jogviszony áll fenn, amelynek tartalma nem az orvosnak a károkozástól való tartózkodása, hanem éppen ellenkezőleg, *az orvos kötelezettsége meghatározott másik fél, a beteg irányában gyógyító, tevőleges magatartás kifejtésére*.

Megítélése szerint az orvos-beteg kapcsolata nem egyszerűsíthető le, nem szűkíthető a szerződésen kívüli károkozásra: *az orvos és a beteg közötti relatív szerkezetű jogviszony nem az orvos károkozása folytán jön létre*.³

A *Legfelsőbb Bíróság Civilisztikai Kollégium emlékeztetőjének* V. részében olvasható konklúzió szerint is a beteg és az orvos (egészségügyi szolgáltató) között az esetleges károkozást megelőzően polgári jogi *kötelmi jogviszony, általában szerződés jön*

¹ SZEGHŐ Á.: Az egészségügyi szolgáltatás nyújtásával összefüggésben okozott károkért való felelősség szabályainak változása napjainkban. *Jogelméleti Szemle*, 2010/2, 1–3. <http://jesz.ajk.elte.hu/szegho42.html> (Letöltés időpontja: 2017. V. 1.)

² JOBBÁGYI G.: Az orvos-beteg jogviszony az új Ptk.-ban. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2005/3, 15–20.

³ „A deliktuális közelítés azt feltételezné, hogy az orvos-beteg között a károkozó magatartás előtt nem létezett kötelmi jogviszony, azt csak a károkozás ténye hozza létre, ami abszurdnak tekinthető.” KE-MENES I.: Az orvos kártérítési felelősségének egyes kérdései. *Bírósági Döntvények Tára*, 2008/1, 3–4.

létre.⁴ A Szegedi Ítéltábla ítéletei ezt követően már iránymutatónak minősültek ebben a kérdésben. Az egységessé váló szemlélet szerint az egészségügyi szolgáltató és a beteg között szerződés jön létre, amelynek célja és rendeltetése a beteg érdekének és akaratának megfelelő egészségügyi szolgáltatás nyújtása. Az *orvosi szolgáltatás szerződészegő*, ha nem felel meg a beteg érdekének és akaratának, a szerződéssel elérni kívánt célnak.⁵

A kérdést az Eütv. 244. § -ának 2010. január 1-jével hatályba lépő módosítása döntötte el végérvényesen, amikor kimondta, hogy „az egészségügyi szolgáltatásokkal összefüggésben keletkezett kárigények tekintetében a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség polgári jogi szabályait kell megfelelően alkalmazni.”⁶

A jogirodalomban és a gyakorlatban valójában azért nem volt kiemelt jelentősége annak, hogy az egészségügyi szolgáltató (orvos) és a beteg közötti jogviszonyt kárkötelemnek vagy szerződéses jogviszonynak tekintsék, mert az 1959-es Ptk. a szerződészegésért való felelősségre, valamint a kártérítés mértékére a *szerződésen kívüli károkozás szabályainak alkalmazását írta elő*.⁷ Sándor Judit ezt úgy fogalmazta meg, hogy az 1959-es Ptk. a 318. §-ban egy „átjárót” biztosított a kétféle felelősségi forma között.⁸ Így mindkét esetben a károkozónak a felelősség alóli mentesüléshez azt kellett bizonyítani, hogy úgy járt el, *ahogyan az az adott helyzetben általában elvárható*. Az elvárhatósági mércét az Eütv. 77. §-a határozza meg, amikor „az ellátásban résztvevőktől elvárható gondosság” követelményét írja elő, ami az adott speciális szakterületen egészségügyi ellátást nyújtó gyógyintézetektől, orvosoktól elvárható gondos eljárást jelenti.⁹

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) 2014. március hó 15. napjától hatályos rendelkezései azonban új megvilágításba helyezték a kérdést azáltal, hogy megszűnt a *kontraktuális* felelősségi szabályokat a *deliktuális* felelősség szabályaival összekötő „átjáró”. Az új szabályozással szigorodott a szerző-

⁴ Ez az emlékeztető tartalmazza Havasi Péter legfelsőbb bírósági tanácselnök *Az orvosi műhiba perek gyakorlatának áttekintése, különös tekintettel a nem vagyoni kártérítésre* címmel írt tanulmányát, mely az orvosi műhiba perek, illetve az ahhoz kötődő nem vagyoni kártérítések körében végzett országos vizsgálat tapasztalatait foglalta össze. *A Legfelsőbb Bíróság Civilisztikai Kollégiumának emlékeztetője V.* In: Kúria Elvi Civilisztikai Határozatai (Szerk. JUHÁSZ László) Miskolc, Novotni Kiadó, 2013, 645–647.

⁵ Az egészségügyi szolgáltatási jogviszonyban a kötelezett gyógyító tevékenysége során az általános szabályokhoz képest *fokozott gondossági mércét* kell alkalmazni, a beteget ugyanis a szakmai és etikai szabályok, illetve irányelvek betartásával az *ellátásban részt vevőktől elvárható gondossággal* kell ellátni. Amennyiben az egészségügyi intézmény által tanúsított magatartás a fokozott zsinórmértéknek nem felel meg, úgy a magatartása felróható. BDT 2009.1944., BDT 2009.1943., BDT 2009. 1945.

⁶ Egyes egészségügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2009. évi CLIV. törvény 58. §

⁷ 1959-es Ptk. 318. § (1) bek.

⁸ SÁNDOR J.: *Gyógyítás és ítékezés*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1997, 57.

⁹ TÖRÖ K.: *Az orvosi jogviszony*. Közgazdasági és jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 19–102.

désszegő fél kimentési lehetősége: a szerződésszegéssel okozott kár megtérítésének kötelezettsége alól a szerződésszegő csak annak bizonyításával mentesülhet, hogy a

- a károkozó körülmény a szerződésszegő fél ellenőrzési körén kívül esik (pl. vis maior hagyományos esetei, mint járvány, földrengés vagy súlyos üzemzavar),
- ez a körülmény a szerződéskötés időpontjában *előre nem volt látható*, azaz nem kellett és lehetett arra előre számítani, és
- *nem volt elvárható* a szerződésszegő féltől, hogy ezt a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.¹⁰

A törvény indoklása értelmében a kötelezett ellenőrzési körén kívül eső körülmények sem alkalmasak a mentesítésre, ha azokkal a kötelezettnek a szerződés megkötésekor objektíve számolnia kellett.¹¹ Az egészségügyi ellátásra irányuló szerződés megkötésének időpontjában az egészségügyi szolgáltató orvosának előre kell látnia az adott orvosi ellátással, invazív beavatkozással felmerülő káros következményeket, kockázatokat, azok esélyét és valószínűségét, és azokról részletes tájékoztatást kell nyújtania a betegnek. A fenti rendelkezés értelmében a *műtéttel általában együtt járó, előre látható, a jogszabályi mércének megfelelő gondossággal és körültekintéssel eljáró orvos által nyújtott egészségügyi ellátással összefüggésben keletkezett, szokásos műtéti kockázat körébe eső káreseményért is minden esetben fennállna az egészségügyi szolgáltató felelőssége.*¹² Ez az új szabályozás és megközelítés az üzleti élet szereplőiből és az üzleti élet szerződéseiből indul ki. Ennek megfelelően természetesnek tekinti, hogy ezek a szereplők szükségszerűen felmérik szerződéskötés előtt a várható kockázatokat és vállalják ezeket, vagy legalábbis a számukra elfogadhatóakat. Ezeket a szabályokat azonban általánosságban fogalmazza meg a Ptk., ami azt jelenti, hogy a nem üzleti jellegű szerződésekre is alkalmazni kell azokat. Ez pedig komoly nehézségek elé állította volna az egészségügyben dolgozókat.

Nyilvánvaló volt, hogy a jogalkotónak lépnie kellett az egészségügyi szolgáltatók objektív, a kimentés lehetetlenségét magában hordozó felelősségének elkerülése érdekében. Ezt egy jogtechnikai megoldással oldotta meg, miszerint az Eütv. 244. § (2) bekezdését 2014. március 15-ei hatállyal az alábbiak szerint módosította: „Az egészségügyi szolgáltatásokkal összefüggésben keletkezett kárigényekre, illetve a személyiségi jogsértések esetén követelhető igényekre a Ptk.-nak a szerződésen kívül okozott kárért való felelősségre, valamint a személyiségi jogok megsértésének szankcióira vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni.”¹³ A módosítást bevezető törvény indoklása

¹⁰ Ptk. 6:142. §

¹¹ *Az új Ptk. magyarázata. Polgári Jog. Kötelmi jog.* Első és Második rész. V/VI. (Szerk. WELLMANN György) HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 235.

¹² HEINER T.–BARZÓ T.: Az egészségügyi kártérítési perek aktuális kérdései. *Orvosi Hetilap*, 2014, 155(38), 1513.

¹³ Egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvény 8. § (20) bek.

szerint ez az „áttérés” biztosítja a jelenlegi bírói ítélkezési gyakorlatnak megfelelő status quo-t.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy az egészségügyi kártérítési kérdések hosszú évek alatt kikristályosodott dogmatikai és gyakorlati megítélésén az Eütv. egy mondatának módosítása nem változtathat, és nem is változtat. Az egészségügyi szolgáltató (orvos) és a beteg között az esetleges károkozást megelőzően továbbra is *szerződéses jogviszony áll fenn*, melyben az orvos a gondos magatartást szerződéses kötelezettsége teljesítése érdekében fejt ki. Így erre a jogviszonyra továbbra is alkalmazhatók lesznek a Ptk. szerződési jog általános szabályai, valamint az Eütv. rendelkezései. Így az egészségügyi szolgáltatás nyújtásával összefüggésben tanúsított károkozó magatartás továbbra is *egy már érvényesen létrejött konkrét szerződésben felvállalt kötelezettség megszegését jelenti*, azonban a *kimentésre* nem a szerződésszegéssel okozott kár objektívizált felelősségi szabályai lesznek az irányadók, hanem a szerződésen kívüli károkozás korábban is érvényesülő exculpációs, felróhatóságon alapuló rendelkezései.¹⁴

1.2. A személyiségi jogsértések jogi megítélésének állomásai

Kolosváry Bálint már 1907-ben megjelent munkájában kifejtette, hogy a „kár” fogalom nem szorítható kizárólag a vagyoni érdekek körére.¹⁵ A joggyakorlat azonban csak szórványosan, a személyiség megsértéséből eredő kötelek esetében ítelt meg – az akkori felfogásnak inkább megfelelő – „elégtételt” nyújtó ún. „*fájdalomdíjat*”, a vagyoni kár kimutatása mellett vagy helyett.¹⁶ Dezső Gyula határozottan foglalt állást abban a kérdésben, hogy a kár fogalma felöleli mindazt a hátrányt, amely az embert bármely jogilag védett érdekének megsértése folytán éri, hiszen „vannak javaink, amelyek sokkal becsesebbek ránk nézve a vagyonnál”. Az *erkölcsi kár* fogalmának meghatározásával a neves jogtudós a kártérítést kiterjesztette a károkozással előidézett nem vagyoni hátrányok megtérítésére is, amely pénzbeli szolgáltatás – megítélése szerint – többféle funkciót töltött be egyben: egyrészt *büntetést*, amely *elégtételt* szerez a megbántott jogérzetnek, másrészt *kiegyenlítést (kompenzációt)* az elszenvedett sérelemért.¹⁷

¹⁴ HEINER–BARZÓ: i. m. 1514.

¹⁵ KOLOSVÁRY B.: *A magyar magánjog tankönyve*. Második kiadás. II. kötet Kötelmi Jog – Családjog – Öröklési jog. Politzer-féle Könyvkiadóvállalat, Budapest, 1907, 39.

¹⁶ Bár a tételes jogban kimondva nem volt, az Optk. hatására születtek olyan kúriai döntések, amelyek az egyéni becsület ellen elkövetett jogellenes cselekvések (becsületsértések, rágalmozás vagy hamis vád) esetén elégtétel-adási céllal ítélték meg a „sértett érdek helyreállításaképpen bizonyos kárösszeget”. KOLOSVÁRY: i. m. 312–314.

¹⁷ DEZSŐ: i. m. 298, 303. Dezső Gyula abból a szempontból vizsgálta az eszmei javakat, hogy azok megsértésével mennyiben állhat be nem vagyoni kár és hogyan is történhet azok megtérítése. Az ún. személyi immateriális javaknál több esetben mutatott rá az erkölcsi kár jelenlétére. Így pl. az élet elvesztésénél az erkölcsi kár megtérítése a hozzátartozó irányába elégtételadás azért a gyászért, fájdalomért, amelyet a hozzátartozónak okoztak. DEZSŐ: i. m. 305–309.

Marton Géza 1942-ben még mindig arról számol be, miszerint „szükkeblőség” érvényesül a *testi sértésekből* eredő károknál, mivel a bíróságok továbbra is túlnyomólag csak kézzelfogható vagyoni háttérrel bíró károkat ítélték meg (megélhetés, férjhez menés hátrányos befolyásolása). Az elszenvedett bármilyen súlyos testi, lelki szenvedésért általában nem, vagy csak ritka kivétellekppen ismertek el elégtételt.¹⁸ Az ún. helyreállító szankcióról – a dolog természete szerint – csak akkor lehet(ett) szó, ha volt mit helyreállítani, azaz a jogellenes magatartás *valakinek csakugyan okozott sérelmet*, és másfelől, ha a helyreállítás (kiegyenlítés) a sérelem természete szerint lehetséges volt. Ez utóbbi azonban legteljesebben a vagyoni sérelmeknél forgott fenn, „nem vagyoni sérelmek közül csak azoknál, melyeknek vagyoni elégtétellel való kiegyenlítését” a törvények vagy a gyakorlat megengedte. Más sérelmekre Marton szerint e szankció alkalmazhatatlan volt.¹⁹

Az 1950-es és 60-as években az akkori ideológiai megfontolások és társadalmi viszonyok miatt a jogalkotó az áruviszonyokat nem kívánta a személyi viszonyokra kiterjeszteni. Ezért a nem vagyoni kár fogalmát nem ismerte el.²⁰

Az 1959-es Ptk. 1977. évi módosításával került a törvény szövegébe a *nem vagyoni kártérítés intézménye* (354. §), mely szerint a károkozó köteles volt megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát, ha a károkozás a károsultnak a társadalmi életben való részvételét vagy egyébként életét tartósan és súlyosan megnehezítette, illetőleg a jogi személynek a gazdasági forgalomban való részvételét hátrányosan befolyásolta. A rendelkezés a szerződésen kívül okozott károkért való felelősségről szóló fejezetben kapott helyet. Sem a törvény, sem pedig a törvény indokolása nem tartalmazott iránymutatást arra vonatkozóan, hogy a társadalmi életben, illetve gazdasági forgalomban való részvétel, illetve az élet tartós vagy súlyos elnehezülése mit takart, ezért a jogértelmezést a bírói gyakorlat alakította ki, mely az 1981-ben meghozott *Legfelsőbb Bíróság 16. számú Irányelvében* (továbbiakban: 16. számú Irányelv) öltött testet. Az Irányelv szigorította a szabályokat annak rögzítésével, hogy a nem vagyoni kártérítés ezt követően csak a „tartósság” és „súlyosság” együttes megvalósulása esetén volt alkalmazható.²¹ A Legfelsőbb Bíróság a 21. számú Irányelvével hatályon kívül helyezte a 16. számú Irányelvet. Megállapította, hogy a korábbi irányelv elsősorban a testi sérülést és egészségromlást eredményező károkozások esetén támasztott igényekkel foglalkozott, s a jövőben lehetőséget kíván biztosítani a „személyiség minden oldalú védelmét és az erkölcsi értékeket” szem előtt tartó bírói gyakorlat kialakítására.

¹⁸ MARTON G.: Kártérítési kötelek jogellenes magatartásból. In: SZLADITS Károly (főszerk.): *Magyar Magánjog. Kötelmi Jog Különös része*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1942, 892–897.

¹⁹ MARTON: i. m. 854, 871–872.

²⁰ MOLNÁR A.: A sérelemdíj elméleti és gyakorlati kérdései. Kúriai döntések. *Bírósági Határozatok*, 2013/7, 744.

²¹ Lásd részletesebben ÚJVÁRINÉ ANTAL E.: *Felelősségtan*. Új Magyar Polgári Jog Tankönyv, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2014, 37–42.

Ezt követően az *Alkotmánybíróság 1992-ben* megsemmisítette a Ptk. fenti szakaszából a nem vagyoni kártérítés alkalmazhatóságának feltételéül szabott azon szövegrészt, miszerint „ha a károkozás a károsultnak a társadalmi életben való részvételét vagy egyébként életét tartósan és súlyosan megnehezítette”. Ezzel a Ptk. 354. §-a a következő szöveggel maradt hatályban: „A károkozó köteles megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát.” Az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a jogi szabályozás nem járhat azzal a következménnyel, hogy a károsult „véletlenszerű körülmények miatt kerülhessen előnyösebb vagy hátrányosabb helyzetbe.” A jogérvényesítésnek a súlyosabb esetekre történő szűkítése az általános személyiségi joggal védett személyek között olyan módon tesz különbséget, amely a személyiségi jogsértésnek nem szükségszerű feltétele.²² Már Törő Károly is kifejtette munkájában, hogy a társadalmi életben való részvételnek vagy egyébként az élet tartós vagy súlyos elnehezülésének a nem vagyoni kártérítés alapjakénti feltétele önkényes határvonal.²³ Időközben a Ptk. 354. §-ának még hatályban tartott rendelkezése is hatályát veszítette.²⁴

Az immateriális hátrányok körének és társadalmi elismertségének bővülése folytán a fejlődés kinötte a kártérítési kereteket és létrejött a tényállásoknak egy olyan köre, amely szankciót igényelt volna, de arra a kártérítés dogmatikai keretei között már nem volt lehetőség (különösen fájdalom, szenvedés, komfortérzet, élmény- és örömszerzés, lelki traumák stb.). Jelentkezett egy erőteljes társadalmi igény az immateriális hátrányok egyre szélesebb körének elismerésére.²⁵

²² Másrészt alkotmányellenesnek tekintette a határozat a jogi személy és a természetes személy közötti különbségtételt, amely kirekesztette a gazdasági forgalomban részt nem vevő jogi személyeket, továbbá a nem jogi személy alanyokat a nem vagyoni kár köréből (pl. egyházak, egyesületek stb.) 34/1992. (VI. 1.) AB határozat

²³ Törő Károly megítélése szerint ez a fajta szabályozás azért is volt diszkriminatív, mert a megrágalmazottat, a becsületében, személyes szabadságában megsértettet stb. annak bizonyítására kényszerítette, hogy élete, társadalmi életben való részvétele tartósan és súlyosan megnehezült, míg a testi épségét elvesztett (pl. mozgáskorlátozottá vált) károsult esetében a társadalmi élet vagy egyébként az élet elnehezülésének a közönséges élettapasztalatokból is nyilvánvaló tényét többnyire nem is kellett külön bizonyítani. Hiányzott tehát személyiségi jogvédelem ott, ahol az elnehezülés nem volt bizonyítható vagy be sem következett. Ez a gondolatsor a sérelemdíj alkalmazhatóságának megítélésénél is komoly jelentőséggel bír. TÖRŐ K.: A személyiségi jog védelmének polgári jogi eszközei XI. fejezet. In: PÉTERIK Ferenc (szerk.): *A személyiség jogi védelme*. A gyakorló jogász kézikönyve 6. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992, 196–197.

²⁴ Az önálló szabályozást ugyanis feleslegessé tette a 355. § (1) bekezdését érintő, az 1993. évi XCII. tv. 15. §-ában foglalt szövegmódosítás. Eszerint a kárért felelős személy köteles volt az eredeti állapotot helyreállítani, ha pedig az nem volt lehetséges, vagy a károsult azt alapos okkal nem kívánta, köteles volt a károsult vagyoni és nem vagyoni kárát megtéríteni. A Polgári Törvénykönyv egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1993. évi XCII. törvény 40. § (4) a) pont

²⁵ MOLNÁR: i. m. 745.

2. A NEM VAGYONI KÁRTÉRÍTÉS BÍRÓI GYAKORLATA

2.1. Általános szempontok

A nem vagyoni kár megtérítését szabályozó jogi környezet eltűnése arra készítette a bíróságokat, hogy maguk alakítsák ki a nem vagyoni kártérítés megítélésének alapvető szempontjait. A bíróságoknak a korábbi gondolkodási kereteket túl kellett lépnie és az addigi következmény-centrikus vizsgálat helyébe a magatartáscentrikus vizsgálatnak kellett lépnie, amely elsősorban a jogellenességre és a felróhatóságra fókuszál, és ahol a jogellenességet a személyiségi jogok megsértése alapozza meg.²⁶

Ebben a körben azonban nélkülözhetetlenné vált annak az alapkérdésnek a megválaszolása, miszerint *a személyiségi jogsértés önmagában – azaz további többlettényállási elem, illetve konkrét immateriális sérelem bizonyítása nélkül – elégséges-e a nem vagyoni kártérítés megítéléséhez.*

Ebben a körben az ítélkezési gyakorlat több, markánsan elhatárolható álláspontot alakított ki:

- a) Az ítéletek egy részében a bíróságok a már hatályon kívül helyezett Ptk. 354. §-ban szabályozott többlettényállási elemek megvalósulása (azaz „ha a károkozás a károsult társadalmi életben való részvételét, vagy egyébként életét tartósan vagy súlyosan megnehezíti”) esetére állapították meg továbbra is a nem vagyoni kártérítést azzal az indokkal, hogy *csak bizonyított nem vagyoni hátrány* esetén érvényesül a nem vagyoni kártérítés kompenzációs funkciója.²⁷
- b) Egyes bíróságok – az előzővel teljesen ellentétes – álláspontja szerint *a nem vagyoni kártérítést a személyiségsértés önmagában is megalapozza*, azaz nincs szükség a sértettet ért bármilyen hátrány bizonyítására. A hátrány bekövetkezésének, illetve súlyosságának csak a nem vagyoni kártérítés összegszerűségének, mértékének megállapításánál volt jelentősége.²⁸
- c) Közbenső megoldást jelentett a bírói gyakorlat által kimunkált „*köztudomás-doktrína*” alkalmazása. Ezen elmélet szerint a bíróságnak a személyiségi jogi jogsértés megtörténte körében fogatosított bizonyítást követően – azaz a jogsértés tényének a megállapíthatósága esetén – el kellett döntenie, hogy a sérelmet szenvedett fél által megjelölt nem vagyoni sérelem (immateriális hátrány) bekövetkezése a Pp. 163. § (3) bekezdésének első mondata alapján köztudomású tényként bizonyítottan elfogadható-e. Ellenkező esetben a nem vagyoni sérelemre vonatkozóan bizonyítási eljárást a bíróságnak le kellett foly-

²⁶ MOLNÁR: i. m. 745.

²⁷ BH2010. 294.; EBH2000. 302.

²⁸ A nem vagyoni kártérítés követelhetősége nem tehető függővé a nem vagyoni hátrány mértékétől, a hátrányos következményeket a mértéknél kell értékelni. BH 2011. 248.

atnia.²⁹ Amennyiben a bizonyítás sikertelen volt, a bíróság a nem vagyoni kártérítési iránti keresetet elutasította.

Az ítélezési gyakorlatban kialakult ellentmondások Lábady Tamás szerint abból fakadtak, hogy a törvényi előírásnak megfelelően a bíróságok kártérítésben gondolkodtak, holott a kár a magánjogban fogalmilag vagyoni, amely pénzben kifejezhető, tipikusan összegszerűen is meghatározható vagyoni hátrány. A nem vagyoni kár körülírása és meghatározása körüli bizonytalanság azonban a legtöbb esetben esélytelenné tette az „immateriális kár” helyreállítására irányuló törekvést. A teljes reparáció elvét követő kártérítési jogba tehát a nem vagyoni kártérítés nehezen volt beilleszthető, mely ahhoz vezetett, hogy a nem vagyoni kártérítés *reparációs funkciója helyett, annak kompenzációs funkciója került előtérbe.*³⁰

2.2. A nem vagyoni hátrány leggyakoribb esetei az egészségügyi kártérítési perekben

- a) *A beteg egészségkárosodása.* Az egészségügyi szolgáltató felróható magatartásával okozott egészségkárosodás, testi és lelki szenvedés és fájdalom általában megalapozta nem vagyoni kártérítés megítélését. Az elszenvedett egészségkárosodás és lelki gyötrelenség nagysága a nem vagyoni kártérítés összegszerűségének megállapításánál jutott jelentőséghez.
- b) *A hozzátartozó elvesztéséből eredő hozzátartozói igények.* Az egészségügyi szolgáltató felróható magatartásából, mulasztásából eredő halálesetek során, a közeli hozzátartozó halálának ténye, az ennek következtében fellépő gyász és fájdalom, valamint az, hogy a hozzátartozó halála folytán a korábbi helyzet hátrányosan megváltozott, önmagában nem alapozta meg a nem vagyoni kártérítés iránti igényt.³¹ Ugyanakkor a nem vagyoni kártérítés megítéléséhez nem volt szükség valamilyen kóros állapot bekövetkezésének a bizonyítására sem, hanem azt kellett vizsgálni, hogy a káresemény *milyen társadalmi hatást gyakorolt a hozzátartozóra*, hogyan befolyásolta annak élete alakulását.³² A hoz-

²⁹ Köztudomásúnak tekinthető, hogy a személyes adatok jogosulatlan felhasználásával a magánszférába történő kirívó beavatkozás, a közösségi oldalon létrehozott felhasználói felületen keresztül a bántó, lealacsonyító, lekicsinylő tartalmú közlések a sérelmet szenvedett személy élethelyzetében, lelkiállapotában olyan negatív irányú változást okoznak, ami nem vagyoni kártérítéssel kompenzálható. BDT 2012. 2766. Lásd még BDT 2012. 2610. Köztudomású tény az is, hogy a személyi szabadság hosszabb időtartamú, jelentős korlátozása, a börtönviszonyok pszichikai és fizikai hatásai önmagukban is megterhelőek és károsak, az ennek folyamán elszenvedett sérülések a szabadulást követő életvitelben is hátrányt jelentenek. BDT 2015. 3270.

³⁰ LÁBADY T.: A nem vagyoni kártérítés metamorfózisa sérelemdíjjá. A bírói gyakorlat kezdeti dilemmái. *Polgári Jog*, 2016/2 (4) pont

³¹ BH1985. 312.

³² BH1992. 318.

zátartozói nem vagyoni kártérítés iránti perekben tehát a bíróságok azt vizsgálták, hogy a káresemény milyen hatással volt a károsultat magában foglaló család funkcióinak alakulására, mely funkció és milyen mértékben esett ki, valamint, hogy ez milyen változásokat idézett elő a jogosult életvitelében, életminőségében, életének jövőbeni lehetőségei körében, érzelmi életének fejlődésében, személyiségének önmegvalósításában.³³ Amennyiben azonban a hozzátartozó elvesztése a hozzátartozó által elszenvedett és bizonyított pszichés károsodást is jelentett: a normál szintet meghaladó gyászreakció súlyos betegség-szintet elérő elváltozása (pl. depresszió, szorongások, önvád, perspektívátlan-ság) már az egészséghez való jog sérelmét is megvalósította.³⁴

A 16. számú Irányelv hatályon kívül helyezésével a bírói gyakorlat megalkotott egy új személyiségi jogot, „a teljes családban élés jogát”, melynek megsértése alapozta meg a nem vagyoni kártérítés iránti igényt. Ehhez párosult még a családban való nevelkedéshez, családi együttéléshez való jog, a harmonikus, kiegyensúlyozott családi élethez való jog, továbbá az egészséges személyiségfejlődéshez való jog sérelme is.³⁵ Minden olyan hozzátartozó jogosult volt nem vagyoni kártérítésre, aki az előbbieken említett valamely személyiségi jogának megsértésével nem vagyoni hátrányt szenvedett el az elhunyt hozzátartozója elvesztésével.³⁶ A betegségi szintet elérő gyászreakció bizonyí-

³³ A mai értelemben vett család funkció a következőkben foglalható össze. 1. Biológiai funkció: gyermekszületés, utógondozás. 2. Gazdasági funkció: a család egy jövedelmi és fogyasztási egység. Az anyagi viszonyok alakulása jelentősen befolyásolja a családtagok lehetőségeit nemcsak a fogyasztás, hanem a kultúra, a művelődés, a szórakozás és a pihenés terén is. 3. Társadalmi funkció: a család gazdasági-jövedelmi viszonyai kihatással vannak tagjai társadalmon belüli helyére, státuszára, a család a tagjai, főleg az utódok számára egy meghatározott társadalmi kapcsolat-rendszert is közvetít. 4. Szocializáló-nevelő funkció: a megszületett ember társadalmi lényé válásának megvalósítása, társadalmi és kulturális értékek, normák közvetítése, modellek, társadalmi és családi magatartás-minták átadása, gyermek- és időskorúak gondozása, gyámolítása, pszichés védelem, érzelmi stabilitás, lelki kiegyensúlyozottság, biztonságérzet, mentális egészség kialakítása, közreműködés feszültségek feldolgozásában, munkahely és család elkülönülésével a család egyre erőteljesebb intim közösséggé, a magánélet központjává válik. A felsoroltak közül a biológiai és a gazdasági funkció kiesése inkább anyagi természetű következményekkel kár és a jogi eszközök közül a vagyoni kártérítést intézményével orvosolható. A társadalmi és a szociális-nevelő funkcióban keletkező esetleges zavarok viszont közvetlenül nem anyagi következményeket vonnak maguk után, ezért ezek inkább a nem vagyoni kártérítésre irányuló igényeket alapozhatták meg. In: A hozzátartozói nem vagyoni kártérítés egyes kérdései című előterjesztés, melyet a Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 2008. április 28-ai ülésén vitatott meg. http://fovarosiitlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/2008_-_a_hozzatartozoi_nem_vagyoni_karterites_egyes_kerdesei.pdf (Letöltés időpontja: 2017. május 1.)

³⁴ BH2001. 14.

³⁵ FÉZER T.: *A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, 238.

³⁶ A hét éves gyermeknek sérült a teljes családban éléshez fűződő személyiségi joga akkor is, ha a szülei már nem éltek együtt. A felperes életéből nem az együtt élő szülők alkotta család esett ki, hanem az a

tottsága esetén azonban az „egészséghez való jog” is sérül, a két személyiség jog sérülése pedig a nem vagyoni kártérítés összecszerúségére van kihatással.³⁷ Gyermekkorú károsult esetén a szülő(k) elvesztése során a bíróságok gyakran kezelik „köztudomású tényként” a teljes családban éléshez, valamint a harmonikus, kiegyensúlyozott családi élethez való személyiségi jogsértést, továbbá az immateriális sérelem elszenvedését.

- c) *A hozzátartozó súlyos egészségkárosodásából eredő hozzátartozói igények.* Ezeknél az igényeknél abból kell kiindulni, hogy a személyiségi jogsértés egyidejűleg két személyt, egy közvetlen és közvetett sértettet érint. A közvetlen sértett olyan sérelmeket és sérüléseket szenvedett el, amely egyrészt a saját, másrészt pedig az ő hozzátartozóinak a személyiségi jogaira egyaránt kihatnak. A hozzátartozó nem közvetlen sérelmet szenvedett jogán, hanem saját jogán, saját személyiségi jogainak a sérelme alapján, ún. *sui generis* igénnyel lép fel a jogsértővel szemben. Ez természetesen feltételezi a közvetlen és a közvetett sértett között fennálló szoros érzelmi kapcsolatot, amely „közvetíti a sérelmet a két személy között”.³⁸ A hozzátartozó egészségkárosodásának ténye önmagában nem alapozta meg nem vagyoni kártérítés iránti igény megítélését, csak ha a hozzátartozó súlyos egészségkárosodása az őt ápoló hozzátartozó életét is tartósan és súlyosan elnehezítette. Amennyiben az ezzel járó életminőségváltozás a hozzátartozó pszichés károsodását is eredményezte az életminőség megváltozásából eredő, súlyos pszichés trauma okán, akkor az igényt érvényesítő hozzátartozó egészséghez való jogának sérelme is megvalósult. A bírói gyakorlat ezen a területen is megalkotott egy új személyiségi jogot, „*az egészséges családban élés jogát*”, melynek megsértése alapozza meg a nem vagyoni kártérítés iránti igényt. Erre azonban valamennyi hozzátartozó esetén nincs lehetőség. A konkrét eset kapcsán dönthető csak el, hogy az adott hozzátartozó vonatkozásában igazolhatók-e olyan immateriális hátrányok, melyek megalapozhatják a nem vagyoni kártérítés iránti igényt.³⁹ Vannak azonban olyan súlyos

---

személyhez fűződő joga sérült, hogy teljes családban, apával, anyával éljen még akkor is, ha azok már nem élnek együtt. EBH2009. 2043. Ezzel ellentétesnek tűnő döntés szerint az elhunyt gyermekeinek ún. hozzátartozói nem vagyoni kártérítési igénye tekintetében az a gyermek, aki az elhalt elvált házastársának családjában él – meghalt édesapjával való rendkívül jó kapcsolata ellenére is – alacsonyabb összegű nem vagyoni kártérítésre tarthat igényt, mint az elhalt második kapcsolatából született és vele egy családban élő gyermekei, mert az apjától különélő gyermeknek a károkozás folytán nem sérül a teljes családban éléshez fűződő személyiségi joga. BDT 2012.2728.

³⁷ DÓSA Á.: *Az orvos kártérítési felelőssége*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2010, 153.

³⁸ MOLNÁR: i. m. 747.

³⁹ Amennyiben a közvetlen károsult nem hal meg a jogsértés következtében, felmerül a kérdés, hogy a közvetlen károsult mellett van-e joga saját jogon polgári jogi igénnyel fellépni kívülálló harmadik személyeknek – jellemzően a hozzátartozóknak – is a károkozóval szemben. Ez a kérdéskör ugyanis

egészségkárosodások, mely során köztudomásúnak kell tekinteni a károsulttal együttélő, őt ápoló hozzátartozó nem vagyoni kártérítés iránti igényét. Az igény összecszerúsége szempontjából azonban jelentősége lehet annak, hogy a hozzátartozók saját személyükben is sérültek-e és milyen mértékben az alperes felróható magatartása miatt esetlegesen előállott pszichés károsodásuk következtében. Erre vonatkozóan azonban nem mellőzhető a bizonyítási eljárás lefolytatása.⁴⁰ Molnár Ambrus megítélése szerint továbbá indokoltnak mutatkozik a korábbi bírói gyakorlat által megkívánt hátrányos eredmény szükségességének a felülvizsgálata és a hangsúly áthelyezése a két hozzátartozó közötti érzelmi-lelki kapcsolat konkrét tartalmának a feltárására, mert ettől függhet a jövőben a sérelemdíjra jogosult hozzátartozók körének, valamint az őket megillető igényeknek az alakulása.⁴¹

Közeli hozzátartozók esetében a nem vagyoni kártérítés annak alapján állhat fenn, hogy a károkozások már élnek a közeli hozzátartozók, akiknek van többféle védett személyhez fűződő joguk, amely a károkozással sérült. Ha a kár okozásakor még nem létező hozzátartozói kapcsolatokról van szó, azok később keletkeznek, így esetükben a kár okozása fogalmilag kizárt.⁴²

Az Európai Kártérítési Jog Alapelveiben szereplő szabályozás hozzátartozók számára is megítélhetőnek tartja a nem vagyoni kárt halálos baleset vagy súlyos sérülések esetén, fájdalomdíjként.⁴³

3. A SÉRELEMDÍJ

3.1. A sérelemdíj helye és jellemzői a polgári jogban

A 2013-as Ptk.-ban bevezetésre kerülő sérelemdíj szabályaival a jogalkotó új alapokra kívánta helyezni a személyiségi jogsértések esetén járó nem vagyoni kárpótlás alkalmazásának feltételeit egyrészt azzal, hogy kiemelte azokat a kártérítés kötelmi jogi rendszeréből és a személyiségi jogok megsértésének polgári jogi szankciórendszerében helyezte el, másrészt pedig azzal, hogy elvi értelelmondta ki: „a sérelemdíjra való jog-

---

felveti a párhuzamos igényérvényesítés problémáját, mely már régen nem idegen a bírói gyakorlatban. FÉZER: i. m. 250–251.

⁴⁰ BDT2017. 3649.

⁴¹ MOLNÁR: i. m. 748.

⁴² A gyermek és szülei kártérítést igényelhetnek a gyermek születés után megállapított és bakteriális fertőzésen alapuló agyi károsodása miatt, ha az orvos terápiás hibát vétett és elmulasztott olyan vizsgálatokat, amelyekkel a fertőzés felismerésére és kezelésére nagyobb esély lehetett volna. A károsult gyermek károkozás után született testvérei esetében azonban nincs olyan hátrányos változás, amelyet kártérítéssel orvosolni lehet. BH2016.12.

⁴³ Principles of European Tort Law Art. 10:301. <http://civil.udg.edu/php/biblioteca/items/283/PETL.pdf> (letöltés időpontja: 2017. május 1.)

sultságához a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges.”

A sérelemdíj funkciója kettős:

- *kompenzációs* szerepet tölt be a személyiségi jogsérelem tekintetében, illetve
- mint magánjogi büntetés *a hasonló jogsértések megelőzésére ösztönöz*.

A Ptk. szerint az követelhet sérelemdíjat az őt ért *nem vagyoni sérelemért, akit személyiségi jogában megsértettek*. A legfontosabb újdonság tehát, hogy a sérelemdíj megállapíthatóságának nem feltétele az, hogy a sértett az őt ért hátrányt, illetve annak minimális mértékét, súlyosságát bizonyítsa. Ez a szabályozás most már lehetőséget ad akár arra is, hogy a nem „méltányolható okból és ideig várakoztatott” beteg önmagában ezen körülmény alapján lépjen fel sérelemdíj iránti igénnyel, ami a jelen személyi és tárgyi feltételek mellett működő egészségügyben parttalanná teheti a sérelemdíj iránti igényeket. Emiatt a bíróságoknak a jövőben más szempontok alapján kell majd megítélnie a jogi értékelést esetleg nem igénylő, ún. „bagatell-ügyek”-et.⁴⁴

A „fizetésre kötelezés” során alkalmazandó rendelkezések megegyeznek a kártérítési felelősség szabályaival, így a *felelős személy meghatározásának*, illetve a *kimentés módjának* vizsgálata során továbbra is feltétel, hogy:

- a) a személyiségsértő magatartás egyben *jogellenes* is legyen,
- b) megállapítható legyen *nem vagyoni sérelem*, amit valamely személyiségi jog megsértése már önmagában is megalapozhat,
- c) legyen *okozati összefüggés* a jogsértő magatartás és a nem vagyoni sérelem között, továbbá
- d) a jogsértés legyen *felróható*. Mentésül tehát a jogsértő a sérelemdíj megfizetésének kötelezettsége alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogyan az az adott helyzetben általában elvárható. A bizonyítás – a kimentés érdekében – a jogsértőt terheli.

A *szerezésszegéssel okozott személyiségi jogsértés* esetén azonban a sérelemdíj megfizetésének kötelezettsége alól a Ptk. értelmében csak annak bizonyításával mentheti magát a szerződésszegő jogsértő, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződésszegés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa. Eltérő szabályok alkalmazását írja elő azonban erre az esetre is az Eütv. már hivatkozott 244. § (2) bekezdése, mivel az *egészségügyi szolgáltatásokkal összefüggésben keletkezett kárigényekre*, illetve *a személyiségi jogsértések esetén* követelhető igényekre a Ptk.-nak a szerződésen kívül okozott kárért való felelősségre, valamint a személyiségi jogok megsértésének

⁴⁴ BARZÓ T.: A személyiségi jogok megsértésének szankciói. In: *Új Magyar Polgári Jog Tankönyv* (I–VIII.) I. kötet. *Általános Tanok és Személyek Joga*. Novotni Alapítvány, Miskolc, 2013, 288–291.

szankcióira vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni. Így az előre láthatóság objektivizált követelménye a személyiségi jogok megsértése esetén a sérelemdíj fizetésénél sem lesz mérvadó.

A sérelemdíjra kötelezendő személy rendszerint azonos a jogsértés okozójával. Előfordulhatnak azonban olyan esetek is, amikor pl. a munkaviszonyban vagy közalkalmazotti jogviszonyban dolgozó alkalmazott orvos a foglalkoztatására irányuló jogviszonyával összefüggésben okoz kárt a betegnek. Ilyenkor a személyiségi jogot sértő orvos és a jogsértésért felelő munkáltató nem ugyanaz, azaz a sérelemdíj megfizetésére – éppúgy, mint a kártérítésre – nem a jogsértő személy lesz köteles.⁴⁵

A sérelemdíj összegének megállapításánál azonban már jelentőséghez jut a sértettért hátrány és annak mértéke is. A Ptk. a sérelemdíj összegének megállapításához az eset összes körülményének alapos vizsgálatát és mérlegelését írja elő a bíróságok számára. Ehhez nyújt támpontot az alábbi szempontok kiemelésével:

- a jogsértés súlya, azaz a nem vagyoni sérelem nagysága;
- a jogsértés ismétlődő jellege;
- a felróhatóság mértéke;
- a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatása.

A jogsértés súlyának, a nem vagyoni sérelem nagyságának különböző fokozatait a bírói gyakorlatnak kell majd kialakítania. A nem vagyoni sérelem továbbra is kifejeződhet:

- *testi változásokban* (mozgáskorlátozottság, illetve mozgásképtelenség, végtag elvesztése, valamilyen képesség megszűnése, egészségromlás, a szervezet működési zavara, bénulás, testi fogyatékoság, tartós betegség stb.),
- *lelki változásokban* (depresszió, pszichés zavar, kisebbségi vagy megaláztatottsági érzés kialakulása, kóros szorongás, életvezetési nehézség stb.),
- *környezeti változásokban* (társadalmi-természeti környezet hátrányos megváltozása).

A sérelemdíj a Ptk. értelmében a *nem vagyoni sérelem egyszeri reparációját* van hivatva szolgálni, ezért a törvény a sérelemdíjat *csak egy összegben* engedi meghatározni, járadék formájában nem. A járadék formájában megítélt nem vagyoni kártérítésre leggyakrabban a sértett testi épségének és egészségének megsértése esetén került sor az esetleges állapotrosszabbodás ellensúlyozása érdekében. Ezt a célt a jövőben a jogsértés miatt kiszabott vagyoni kártérítés részeként megállapított járadék felemelésével lehet majd elérni, de a sérelemdíjnak ilyen szerepe már nem lesz és nem lehet.

A sérelemdíj a *személyhez fűződő jog megsértésekor esedékes*, ezért ettől az időponttól kezdve a jogsértő személy – a kárkamat analógiájára – törvényes *késedelmi kamatot* köteles fizetni.

---

⁴⁵ PTK 6:540. §

A sérelemdíj megállapítása azonban természetesen nem zárja ki a személyiség jog megsértésével a károsultnak okozott vagyoni kár megtérítésére irányuló igény érvényesítését. A sérelemdíj és a kártérítés ilyen értelemben egymástól függetlenül érvényesíthető jogintézmény.

3.2. A nem vagyoni hátrány megléte és a sérelemdíj

A sérelemdíjra vonatkozó hatályos jogszabályi rendelkezések továbbra sem adnak egyértelmű útmutatást arra vonatkozóan, hogy a sérelemdíj megítéléséhez elégséges-e a személyiségi jog megsértésének ténye, vagy ahhoz nem vagyoni hátrány (immateriális sérelem) bizonyítása is szükséges. A 2013-as Ptk. 2:52. § (2) bekezdése elvileg választ ad a kérdésre, amikor kimondja, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezésének bizonyítása nem szükséges. A törvényszöveg szó szerinti jelentése alapján felmerülhet egy olyan jogértelmezés, miszerint a bíróságok alappal nem utasíthatják el a valós immateriális hátrányt nem jelentő, kisebb jelentőségű személyiségi jogsérelem miatti sérelemdíj iránti igényeket, hanem a kisebb súlyú sérelmekhez kisebb – akár szimbolikus – összegű sérelemdíjat kell, hogy meghatározzanak. Ez a jogértelmezés azonban több szempontból is kétséges eredményre vezethet: egyrészt ahhoz, hogy a sérelemdíj iránti keresetek elárasztják a bíróságokat függetlenül attól, hogy milyen mértékű, súlyú az adott jogsérelem, másrészt pedig, hogy a bíróságok által a jogsértés súlyához igazított „bagatell” összegű sérelemdíjak megítélése komolytalanná és súlytalanná teszi a jogintézményt. Felmerül tehát a kérdés: *„hozható-e olyan ítélet, amely a személyiségi jog megsértése esetén elutasítja a sérelemdíj iránti keresetet azon az alapon, hogy a jogsértett felet nem érte nem vagyoni sérelem?”*⁴⁶

A kérdés nem újkeletű, hiszen Dezső Gyula már 1917-ben megállapította, hogy az erkölcsi kár megfogalmazása és az arra irányuló megtérítési kötelezettség kimondása óhatatlanul *féktelen túlzásokra* adhat alkalmat, melyek különösen két irányban mutathatók meg: egyfelől az „ideális” kártérítés eseteinek túlságosan radikális kibővítésében, másfelől a követelt kártérítési összegek megdöbbentően magas mértékében.⁴⁷ PETRIK Ferenc a nem vagyoni kár meglétét szükséges elemnek tartotta, mely nem más, mint az emberi *személyiség testi vagy lelki életminőségének hátrányos megváltozása*.⁴⁸

⁴⁶ LÁBADY : i. m. (1) pont

⁴⁷ DEZSŐ GY.: *Az objectív kártérítés tana*. Függlék: Az erkölcsi kár. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1917, 348–349.

⁴⁸ Megállapításához pedig vizsgálni szükséges a magatartás nyomán bekövetkező állapotot, nevezetesen, hogy az emberi személyiség életminőségének csökkenése megállapítható-e, a jogsértés alkalmas volt-e olyan testi vagy lelki trauma kiváltására (pl. személyiségzavar, pszichés fájdalom, kisebbségi vagy megalázottsági érzés, lelki válság), ami a személyiség életminőségét sértette. PETRIK F.: A nem vagyoni kár megtérítése védelmében. *Polgári jogi kodifikáció*, 2003./1, 7.

Pribula László és Lábady Tamás a sérelemdíj intézményének bevezetésével elérni kívánt jogalkotói cél megvalósulásának tulajdonít érdemi jelentőséget. Pribula László szerint olyan megoldást kell keresni, hogy a sérelemdíj ne veszítse el célját, jelentőségét és hatékonyságát. Az ún. bagatell sérelmek esetén pedig megkérdőjelezhető a kiszabható sérelemdíj prevenciós hatása, továbbá a csekély jelentőségű személyiségsértések során a jogalkotó nem akarja rosszallását kifejezni és nem is áll elő olyan helyzet, amelyet helyre kellene állítani.⁴⁹ Lábady Tamás véleménye szerint a személyiségi jogsértés megállapítása, valamint az objektív szankciók megítélése mellett a bíróság elutasíthatja a sérelemdíj iránti keresetet, ha a sérelmet szenvedett felet nem érte olyan immateriális hátrány, amely sérelemdíj megítélésére adhatna alapot. Az Alaptörvény előírása szerint a bíróságok a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban kell, hogy értelmezzék. Márpedig az ide vonatkozó törvényi rendelkezés céljának az a jogalkalmazás felel meg, amely nem marasztal olyan alacsony, bagatell összegű sérelemdíj megítélésére, amely nem alkalmas sem a sérelem közvetett kompenzálására, sem pedig a jogsértéstől visszatartó preventív hatás kifejtésére.⁵⁰

Szintén a jogalkotói cél megvalósulását tartja szem előtt Fuglinszky Ádám is, azonban ellentétes következtetésre jut a jogértelmezést követően Lábady Tamás és Pribula László véleményével szemben. Fuglinszky szerint, ha a jogalkotó úgy foglalt állást, hogy a személyiségi jogi jogsértés esetén a nem vagyoni hátrányt megdönthetetlen vélelemként kell kezelni, továbbá a jogaiban sértett személynek nem kell hátrányt bizonyítania, akkor ellentmondásos lenne, ha a bíróság hivatalból, a lefolytatott bizonyítás alapján arra a következtetésre juthatna, hogy a vélelmezett hátrány tulajdonképpen nincs is. Megítélése szerint a bíróságoknak a bagatell ügyekben azt kell megállapítania, hogy ami történt, az nem személyiségi jogi jogsértés, hanem pl. az élet általános velejárója, kockázata, a személyiségi jogi jogsértés intenzitását el nem érő mindennapos kellemetlenség.⁵¹ Ebből kifolyólag a személyiségi jogot ért jelentéktelen beavatkozások, illetve azok a sértések, melyek a hétköznapi, az emberi együttélés mindennapos velejárói, nem teremtenek alapot nem vagyoni kártalanításra.⁵²

Fézer Tamás szerint elfogadható egy olyan értelmezés is, mely a nem vagyoni sérelem kompenzációjaként tekint a sérelemdíjra. Ebből pedig az következhet, hogy a konkrét nem vagyoni sérelem bizonyítása nélkül a jogsértés jellegéből, körülményeiből, társadalomra veszélytelen voltából a bíróság arra a megállapításra jut, hogy nincs

⁴⁹ PRIBULA L.: A sérelemdíj és a nem vagyoni hátrány kapcsolata. In: BARZÓ Tímea–JUHÁSZ Ágnes–LESZKOVEN László–PUSZTAHELYI Réka (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára*. Novotni Alapítvány és LÍCIUM-Art Kiadó, Miskolc, 2015, 433.

⁵⁰ LÁBADY (13)–(15) pont

⁵¹ FUGLINSZKY Á.: *Kártérítési jog*. Új magánjog sorozat. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2015, 839–840.

⁵² GÖRÖG M.: Az általános személyiségi jog megsértésének fájdalomdíjjal való orvoslása. *Jogelméleti Szemle*, 2002/3, 1.

olyan nem vagyoni sérelem, ami a sérelemdíj megítélését indokolná.⁵³ A bagatell igények „kiválasztásához” Fézer Tamás a *holland ún. komoly jogsértés klauzulájához* hasonló megoldás alkalmazását javasolja. A holland fájdalomdíj fogalma értelmében fájdalomdíj csak a személyhez fűződő jogokat támadó komoly jogsértés esetén jár.⁵⁴ Egy másik megoldási lehetőségként veti fel Fézer Tamás azt, hogy a jogsértés tényének igazolását követően automatikusan megállapított sérelemdíj összegét *nulla forintban* állapítja meg a bíróság. A bíróságot a sérelemdíj összegének megállapítása során nem köti semmi, így hozhat olyan döntést az eset összes körülményének a feltárása után, hogy konkrét pénzüsszeg megfizetésére kötelezni a jogsértőt nem érdemes.⁵⁵ Ez a megközelítés azonban a sérelemdíj iránti igényt kiváltaná a jogsértés megtörténtének bírói megállapításával, mely a Ptk. 2:51. § (1) bekezdés a) pontja szerint egy objektív alapú szankció. Más megközelítés szerint azonban a sérelemdíj mértéke nem lehet nulla forint, mivel a „pénzüsszeg” alatt nulla forint nem értelmezhető.

A Fővárosi Ítéltábla 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával elfogadott Polgári Kollégiumi vélemény értelmében a felperes köteles bizonyítani, hogy a kereseti tényelőadás szerinti sérelmet okozó magatartás valóban megvalósítja a személyiségi jogsértést, és azt az alperesként megjelölt személy követte el. A Ptk. a sérelem bekövetkeztét a jogsértés megvalósulásával vélelmezi, ezért azt bizonyítani nem kell. A *marasztalás összegének meghatározása* során figyelemmel kell lenni arra, hogy a megítélt összeg valóságos elégtételt nyújtson a személyiségi jogsértéssel okozott hátrány, sérelem kielégítésére (kompenzáció), ugyanakkor az a jogsértés szankcionálására is alkalmas legyen. E célok figyelembevételére széles körben ad lehetőséget a körülmények mérlegelésére, mert a teljes körű jóvátétel nem korlátozódik a jogsértéssel okozott, igazolt hátrány vagyoni ellensúlyozására. Az ily módon meghatározott vagyoni elégtétel a sérelmet szenvedett félben a jogsértő magatartás miatt keletkezett szubjektív hiányérzet csökkentésére szolgál, illetve magában foglalja a jogsértés társadalmi elítélését is. A kollégiumi vélemény szellemével összhangban mondta ki a Fővárosi Ítéltábla is egy ítéletében, hogy a felelősség feltétele a magatartás és a sérelem közötti okozati összefüggés és a felróhatóság azzal, hogy a *személyiségi jogi sérelem feltételezi a személyiséget ért valamilyen fokú hátrányt*, amely kifejeződhet testi, lelki, avagy a sérelmet szenvedő személyt körülvevő környezeti változásokban.⁵⁶

⁵³ FÉZER T.: *Személyiségi jogok*. In: OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*. I. kötet. Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014, 341.

⁵⁴ A bírónak azt kell vizsgálnia, hogy a személyhez fűződő jogot sértő magatartás kellően súlyos volt-e ahhoz, hogy valamilyen sérelmet okozzon a jogaiban sértett fél pszichés állapotában. FÉZER: *A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése...*, 130.

⁵⁵ FÉZER: *Személyiségi jogok*. 342–343.

⁵⁶ PJD 2016. 2.; Lásd még PJD 2016. 4.

A Pécsi Ítéltábla Polgári Kollégiuma által elfogadott szakmai álláspont szerint a jogalkotó azért nem követeli meg a sérelemdíj megítéléséhez az immateriális sérelem bizonyítását, mert a személyiségben okozott hátrányok bekövetkezése és mértéke az esetek jelentős részében bizonyíthatatlan, ezért indokolt törvényi rangra emelni az ítélezési gyakorlatban mind erőteljesebben jelentkező *köztudomású-doktrínát*. Ez azt jelenti, hogy a bíróság – egyéb értékelhető peradat hiányában – az általános élettapasztalatra támaszkodva foglal állást az adott személyiségi jogsértés által a jogaiban sértett félnek okozott hátrány bekövetkezéséről és mértékéről. Ilyenkor külön bizonyítás nélkül elfogadottnak kell tekinteni az immateriális sérelem bekövetkeztét. A sérelemdíj jogintézményének bevezetésével a jogalkotó egyik célja az volt, hogy a külvilágban nem manifesztálódó és ezért nehezen igazolható hátrány bizonyításának kötelezettsége alól a sértettet felmentse.⁵⁷ A személyiségi jogaiban sértett félnek meg kell jelölnie *azt a konkrét nem vagyoni sérelmet (immateriális hátrányt)*, amely őt az állított jogsértő magatartás következtében érte. A bíróságnak el kell döntenie, hogy a sérelmet szenvedett fél által megjelölt nem vagyoni sérelem bekövetkezése köztudomású tényként bizonyítottan elfogadható-e, mert amennyiben nem, úgy a nem vagyoni sérelemre vonatkozóan bizonyítási eljárást kell lefolytatnia. A bíróság megítélése szerint az adott ügy egyedi tényállása alapján a bíróság úgy is dönthet, hogy a személyiségi jog sérelmének kiegyenlítéséhez sérelemdíj alkalmazása szükségtelen.⁵⁸

A legfrissebb bírói gyakorlat tehát abba az irányba mozdult el, hogy a sérelemdíj megítéléséhez elengedhetetlen *olyan mértékű nem vagyoni hátrány megléte*, melynek kompenzálására a sérelemdíj kiszabása alkalmas.⁵⁹ Ezt a jogértelmezést koronázza meg a *Kúria Tanácsadó Testülete* körében megfogalmazott többségi álláspont is, miszerint a személyiségi jogsértés megállapítása mellett is elutasíthatja a bíróság a sérelemdíj iránti keresetet akkor, ha a sérelmet szenvedett felet nem érte olyan nem vagyoni sérelem, amely sérelemdíj megítélésére adhatna alapot. A törvényi rendelkezések céljának csak az a jogértelmezés felel meg, mely nem marasztal olyan alacsony összegű sérelemdíj megfizetésére, amely nem alkalmas sem a sérelem kompenzálására, sem pedig a további jogsértéstől visszatartó preventív cél kifejtésére. A Tanácsadó Testület határo-

⁵⁷ BDT2016. 3519.

⁵⁸ PJD 2016. 1.

⁵⁹ „A jogsértés ténye önmagában nem váltja ki a sérelemdíjban való marasztalás kötelezettségét. Amennyiben a jogsértés jellege és körülményei alapján az állapítható meg, hogy nem vagyoni sérelem nem következett be, a sérelemdíjban való marasztalásnak nincsen helye.” BDT2016. 3519. A személyiségi jogi jogsértés megállapításának nem automatikus következménye a sérelemdíj megítélése. A jogsértés megállapítása és az elégtételadás elrendelése mellett adott ügyben a sérelemdíj alkalmazása szükségtelen, mivel az alperes szűk körben, két magánszemély előtt közölte a jogsértő mondatokat, kijelentését nem a széles nyilvánosság előtt tette, nem annak szánta, továbbá annak a helyi választás eredményére nem volt semmilyen hatása, mivel az alperes polgármester-jelöltje megnyerte a választást. Így a jogsértő közlésnek nem volt értékelhető jelentősége a jogi személy felperes környezetére, személyének megítélésére. BH2016. 241.

zott állásfoglalása alapján a személyiségi jogsértés megállapíthatósága esetén az alperesnek kell bizonyítania, hogy a jogsértéssel okozati összefüggésben a felperest nem érte olyan súlyú nem vagyoni sérelem, amely sérelemdíj megítélését indokolná. Ez utóbbi következtetésre a bíróság a Pp. 163. § (3) bekezdés alapján is eljuthat, ha arról hivatalból tudomása van vagy az köztudomású ténynek tekintendő.⁶⁰ A Tanácsadó Testület jogértelmezése egyfajta megoldást jelenthet az ún. bagatell sérelmek kiszűrésére is.

ÖSSZEGRZÉS

Mind a kommentárirodalom, mind a bírói testületek állásfoglalását tükrözó vélemények, ítéletáblai és kúriai döntések egységesek abban, hogy nem vagyoni hátrány léte nélkül nem létezhet kompenzációs funkciót betöltő sérelemdíj sem. A szükséges nem vagyoni sérelem nagysága és a bizonyítási teher tekintetében azonban eltérőek az álláspontok, ami valószínűsíthetően új dimenzióit veti fel a sérelemdíj egészségügyi kártérítési perekben történő jövőbeni alkalmazásának is. Így továbbra is „...a bíróra hárul annak becslése, ami becsülhetetlen, és annak jóvátétele, ami helyrehozhatatlan.”⁶¹

---

⁶⁰ <http://www.lb.hu/hu/content/hozható-e-olyan-itelet-amely-személyiségi-jog-megsertese-eseten-azon-az-alapon-utasítja-el> (Letöltés időpontja: 2017. május 1.)

⁶¹ LÁBADY T.: *A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1992, 5.